

מראות שיירשמו בהיסטוריה: סרטוני וידאו שצילמו מחבלי הזרוע הצבאית של החמאס והשימוש בהם בחקר קרבות ובמחקר ההיסטורי

מחבר: עמרי שבתאי

מקור: "יסודות", גיליון 7 | מלחמת 'חרבות ברזל' - חלק ראשון

הוצאה: המחלקה להיסטוריה בצה"ל

עורכים: אלי מיכלסון, יניב פרידמן, בעז זלמנוביץ

שנת הוצאה: 2025

תקציר

אמצעי התיעוד הדיגיטליים שזכו לתפוצה רחבה במיוחד במאה ה־21 שינו את מלאכת התיעוד והמחקר ההיסטורי. המאמר מבקש לבחון את הסוגיה באמצעות ניתוח הממצאים העולים, בעיקר מסרטוני מצלמות נישאות (GoPro), שצולמו על ידי מחבלי חמאס ב־7 באוקטובר 2023. עמרי שבתאי פותח בתיאור השיטות והתועלת שהפיק ארגון הטרור מתיעוד נרחב של מעשי הזוועה שביצע.

לאחר מכן הוא מפרט את המתודולוגיה המחקרית, ומבקש בתוך כך להציג את הדרך שבה נסקרו ונותחו הסרטונים במחקר, כמו גם דוגמאות נבחרות לשימוש במצלמות מסוג דומה במחקרים אחרים. האתגרים העומדים בפני החוקר מובאים אף הם, כדוגמת סוגיית קביעת זמן שבו צולמו הסרטונים, הקשה במיוחד בחומרים שבהם השעה והתאריך לא הוזנו, או שהיו שגויים. נושא נוסף הוא השָׁמַע; ברבים מהסרטונים ניתן היה לשמוע את המחבלים מדברים אל עמיתיהם ואחרים, כמו גם את רעשי האמל"ח לסוגיו שבהם השתמשו.

התועלת הטמונה בסרטונים היא מוקד החלק הבא במאמר. הכמות האדירה של שעות התיעוד מספקת מידע רב לחוקר: נתיבי הנסיעה, רמת התרגולת, האמצעים הצבאיים שבהם השתמשו המחבלים ונתונים נוספים מאפשרים ליצור תמונה מחקרית שלמה, מגובה בסרטוני זמן אמת.

מראות שיירשמו בהיסטוריה¹

סרטוני וידאו שצילמו מחבלי הזרוע

הצבאית של החמאס והשימוש בהם

בחקר קרבות ובמחקר ההיסטורי

עמרי שבתאי²

מחבל 1: "יא אללה [...]" מי שנעדר מהג'האד [היום] יהרוג את עצמו מרוב חרטה [...]. אנחנו רוצים רק דבר אחד – להראות למשפחותינו בפנים את מה שקורה, והאנשים יחקו אותנו וילכו בעקבותינו". מחבל 2: "אל תדאג, יש שידור חי".³

מבוא

במאה ה־20 נשען חקר קרבות בעיקר על מקורות מידע צבאיים; עיקרם – תוכניות הקרב שנעשו לפניו, רישום והקלטות הקשר, ולעיתים גם תצלומי אוויר במהלכו ועדויות בדיעבד על מהלכיו. הללו משקפים בעיקר את האופן שבו הובן הקרב על ידי המפקדים, ולעיתים גם החיילים, ולא דווקא את

1 "מה שאנחנו רואים עכשיו, קרוב לסצינות בסרט אקשן. אלו מראות שיירשמו בהיסטוריה" – 'עיתון החדשות הפלסטיני (צחיפת אלחדת' אלפלסטיני)', דיווח העיתונאי מת' נא א-נג'אר, דיווח מקיבוץ ניר עוז ב־7 באוקטובר 2023.

2 סא"ל (במיל') עמרי שבתאי הוא ראש ענף מחקר במחלקה להיסטוריה בצה"ל ודוקטורנט בחוג ללימודי האסלאם והמזרח התיכון באוניברסיטה העברית.

3 מתוך שיחה בין מחבלים סמוך לקיבוץ בארי, 07:50 בבוקר, 7 באוקטובר 2023. מצלמת רכב מחבלים שתקף את מתחם 'הנובה', הקובץ: **רכב מחבלים - מעבר קיבוץ בארי לפני שמונה בבוקר**, 0003040000TL – 00030000.

תמונת הקרב המלאה. מתוך כך פענחו חוקרים והיסטוריונים את תמונת הקרב ככל יכולתם.

אחד האתגרים המרכזיים בחקר קרבות הוא בניית התמונה השלמה, הכוללת את שני הצדדים הלוחמים. לרוב יש לחוקרים גישה בעיקר למקורות מידע רלוונטיים לצד שאליו הם משתייכים; מקורות המידע על האויב מוגבלים בדרך כלל בהיקפם ובנגישות אליהם.⁴ לעיתים עוברות שנים ארוכות עד שניתן לספר סיפור שלם, משני צידי המתרחש.

בשנים שחלפו, ובייחוד בשנים האחרונות, נפוצו אמצעי תיעוד דיגיטליים. הללו נמצאים בידי כוחות הביטחון ובידי אזרחים ומתעדים את הנעשה סביבם. הם מהווים מקור לתיעוד חלקי ולעיתים אף רציף של חלקים בקרב כפי שהתרחש למעשה.

התקפת 7 באוקטובר על מדינת ישראל הייתה הפתעה אסטרטגית, מבצעית וטקטית. ההתקפה תוכננה והוצאה לפועל על ידי הזרוע הצבאית של חמאס, שביצעה פשיטה צבאית מהירה, מאורגנת, מתואמת, ב־זמנית ורב־שלבית. לאחר תחילת ההתקפה ועם פריצת גדר הגבול במספר רב של מקומות הצטרפו לפשיטה מאות רבות של אזרחים, שהשתלבו בה במעין פשיטה עממית.

הפשיטה הצבאית והפשיטה העממית תועדו על ידי מבצעהן באמצעות צילומי וידאו ותמונות במצלמות מסוגים שונים. הפשיטה הצבאית תועדה על ידי מחבלי הזרוע הצבאית של חמאס שצילמו באמצעות מצלמות גו־פרו (GoPro) שנשאו על ראשם ובאמצעי צילום אחרים. הפשיטה העממית תועדה על ידי עיתונאים, אנשי תקשורת ורשתות חברתיות ואזרחים שתיעדו את עצמם ואת סביבתם בעיקר באמצעות טלפונים ניידים. חלק מהתיעוד פורסם באמצעי התקשורת וברשתות החברתיות בזמן ההתקפה או בסמוך לכך, וחלק לא פורסם. חלק מהמצלמות הללו נותרו בשטח ישראל ונמצאו בידי צה"ל וגורמי ביטחון אחרים.

תיעוד זה נוסף למאות מצלמות ממקורות אזרחיים וצבאיים ישראלים שתיעדו את ההתקפה והותירו אלפי שעות צילום. אזרחים ישראלים קורבנות ההתקפה תיעדו באמצעות מצלמות טלפונים ניידים את עצמם ואת הנעשה בסביבתם. מצלמות רכב של ארגוני החירום וההצלה ושל אנשים פרטיים

⁴ לדוגמה, חומרים ארכיונים של המצרים והסורים על מלחמת יום הכפורים אינם נגישים לחוקר הישראלי

תיעדו את הנעשה בקרבכם במהלך הנסיעה, ולעיתים כאשר חנו. מצלמות אבטחה ביישובים ובמתקנים שונים צילמו גם הם את שהתרחש סביבם. מצלמות בקרת תנועה של נתיבי ישראל צילמו את הנעשה בצמתים שבהם הוצבו. כך גם מצלמות התצפית שעל גדר הגבול תיעדו (עד שהושמדו), מצלמות שהותקנו על כלי טיס, כלי רכב צבאיים ורק"ם, ומצלמות גוף של חיילים ושל שוטרים. בכל אלו נעשה שימוש בתחקירי הקרבות על ידי מתחקירי צה"ל ועל ידי חוקרי המחלקה להיסטוריה.

מאמר זה דן באופן שבו נעשה שימוש בסרטי הווידאו בכלל ובייחוד סרטוני גוף-פרו שצולמו במהלך הפשיטה הצבאית על ידי מחבלי הזרוע הצבאית של חמאס בתחקור ובמחקר ההיסטורי. אגב העיסוק המתודולוגי ייחשפו היבטים שונים של התנהלותם ופעולותיהם של המחבלים.

המאמר מבוסס בעיקר על חקר האויב בתחקירי הצבא את הקרבות והאירועים במסיבת 'הנובה', בקיבוץ ניר עוז ובקרב על מחנה רעים, שבהם השתלב המחבר כהיסטוריון מלווה מטעם המחלקה להיסטוריה בצה"ל.

החלק הראשון של המאמר יעמוד על ההיבטים המתודולוגיים בנייתם ובשימוש בצילומים של מחבלי הנוח'בה, וחלקו השני ינתח את החומר מתוך מצלמת גוף-פרו של מפקד מחלקת נוח'בה לכל משכו, ובכך ידגים את שהוצג בחלק הראשון של המאמר.

תיעוד התקפת 7 באוקטובר על ידי חמאס – כלים ושיטות

חמאס וגורמים נוספים עושים שימוש רב בסרטוני וידאו לצורכי הסברה ותעמולה כחלק ממערכת הטרור נגד מדינת ישראל, ונראה כי נועדו להטיל אימה על אזרחיה ועל מקבלי ההחלטות, מצד אחד, ולרומם את יוקרת הארגון בזירה הפנימית, הערבית והאסלאמית, מצד שני. סרטונים אלו מפורסמים ומופצים באמצעי התקשורת וברשתות החברתיות, ומציגים מה שנתפס על ידי האויב כהצלחות מבצעיות ופגיעה באזרחי ישראל, בכוחות צה"ל ובמדינת ישראל. במלחמת 'חרבות ברזל' בכלל, ובפרט בהתקפת 7 באוקטובר, תיעדו מחבלי חמאס את פעולותיהם ומעשיהם באמצעים שונים: מצלמות סטילס, טלפונים ניידים, מצלמות רכב ובעיקר מצלמות ראש מסוג GoPro (להלן: גוף-פרו). חלק מהמצלמות והתיעוד נותרו בשטח ישראל לאחר המתקפה ונפלו לידי צה"ל, וחלק חזרו לרצועת עזה ופורסמו על ידי חמאס ואמצעי תקשורת ערביים, מערביים ואף ישראלים.

צילום מתוך מצלמת ראש שפורסם על ידי רשת אל-ג'זירה תחת הכותרת "אל-קסאם תקף את מפקדת רעים, מקום מפקדת אוגדת עזה הישראלית".⁵

בסרטונים נראות פעולות המחבלים ונשמעים דבריהם; לעיתים נשמע גם הנאמר במכשירי הקשר. בסרטונים נראים מעשי האויב ואופן פעולתו. נושאי המצלמה וסביבתם הקרובה נראים ונשמעים ברגעי השיא והשפל. כך גם מתבהרת הרגשתם במהלך הצילום – בין שמחה והתלהבות ללחץ, פחד ובהלה; לפעמים מצולמים גם דבריהם לאחר שנפגעו ולפני מותם.

סרטוני חמאס מהווים מקור מידע עשיר ומהימן, המסייע לתחקר ולחקור את המלחמה, ובעיקר את הקרבות הטקטיים, גם מהצד של האויב.

התיעוד היה חלק בלתי נפרד ממשימת הכוחות הפושטים של חמאס ב-7 באוקטובר; הדבר בא לידי ביטוי הן בהנחיות בכתב והן בפועל. משימת ההסברה הופיעה בפקודות שונות של חמאס שנמצאו על ידי כוחות צה"ל.

5 מתוך דף היוטיוב של אל-ג'זירה <https://www.youtube.com/watch?v=BtrsAqr4-ZY>

מימין: מחבל נושא מצלמת ראש מסוג ג'ופרו במרחב 'הנובה'. משמאל: מספר מצלמות ג'ופרו בכוח של 11 מחבלים בדרך להתקפה על מעבר ארז.

כך לדוגמה, הופיעה משימת ההסברה בפקודת המבצע של הכוח שתקף את קיבוץ רעים. הפקודה נכתבה בכתב יד בפורמט של פקודת מבצע, שבו הופיע נושא ההסברה כחלק מסעיף המנהלה, לרבות הכוחות שאמורים לעסוק בנושא, וחלוקת המצלמות לכל כוח.

מצלמת ראש על בסיס טלפון נייד של מחבל בכוח הפשיטה על מחסום ארז.⁶

6 מצלמת ראש (להלן: מצר"ש) ארז 1, קובץ (להלן: ק) 2498, 12314537TL.

תיעוד באמצעות טלפון נייד במהלך נסיעת כוח הפשיטה על מחנה רעים.⁷

בחומרים שצולמו בשטח נעשה שימוש ברשתות התקשורת וברשתות החברתיות הישראליות, המערביות והערביות. זמן קצר לאחר האירועים כבר פורסמו ברשתות תקשורת ערביות קטעים ערוכים מהסרטונים. למשל, פורסמו על ידי רשת אל-ג'זירה מספר כתבות תחת הכותרת "מראות מהתקפת גדודי אל-קסאם על מוצב צבאי", אשר כללו את המקומות הבאים – מחנה רעים, קיבוץ בארי, מעבר ארז ומוצב נחל עוז. בכתבות אחרות על 7 באוקטובר שולבו לעיתים קרובות חומרים מתוך ההתקפות השונות עם הסברים וראיונות.

חמאס עשה שימוש בשלושה אמצעים עיקריים לתיעוד התקפת 7 באוקטובר: מצלמות טלפונים ניידים, מצלמות סטילס ובעיקר מצלמות ראש מסוג גו-פרו. כמות אמצעי התיעוד הייתה ניכרת, ומספר רב של מחבלים נשאו מצלמות מסוגים שונים. לדוגמה, בהתקפה על מחנה רעים היו ארבע מצלמות ראש, לפחות, ושני טלפונים ניידים שימשו לתיעוד. במסע הרצח במתחם 'הנובה' היו ארבע מצלמות ראש, לפחות, שלוש מצלמות סטילס ומצלמת רכב אחת. בכוח הפשיטה על מתקן ארז נראו שלוש מצלמות ראש על טנדר אחד ובו עשרה מחבלים.⁸

7 מצר"ש רעים 2, 11592ק, 15182612TL.

8 תמונת המחבל עם מצלמת הגורפר, מתוך: מצר"ש 2 נובה, 6083ק, 16275509TL, תמונת המחבלים עם המצלמות מתוך: מצר"ש ארז 1, 2497ק, 12320231TL.

מימין: מחבלים במרחב מסיבת 'הנובה' מצלמים עצמם באמצעות טלפון נייד של אזרח ישראלי⁹. משמאל: מחבל מצלם חטוף ישראלי סמוך לאזור מסיבת 'הנובה'.¹⁰

מחבל צלם בכוח הפשיטה על מחנה כרם שלום מצלם במהלך הקרב.¹¹

כאמור, כוחות הפשיטה עשו שימוש בטלפונים ניידים לתקשורת ותיעוד. הם צילמו והעבירו חלק מהתצלומים לרצועת עזה בזמן אמת. לעיתים נעשה שימוש במתקנים מאולתרים שהפכו את הטלפונים הניידים למעין מצלמת ראש.

9 טלפון נייד של אזרח ישראלי (שמו שמור ברשות המחבר), קובץ, (1-3), WhatsApp Video 10.01.58, 00002327TL.

10 מצר"ש נובה 1, ק 36179, 14532714TL.

11 מצר"ש בסיס סיוור מדברי, ק 113, 02084440TL.

במקרים אחדים נעשה שימוש בטלפונים ניידים של אזרחים ישראלים שנרצחו לצורך תיעוד עצמי ולהעברת מסרים מורליים. כך, לדוגמה, מחבל שתפס טלפון נייד במרחב מסיבת 'הנובה' צילם את עצמו ואומר:

"זהו מסר לאסירינו בבתי הסוהר של הכיבוש מגדודי עז א־דין אל-קסאם, ומוחמד ד'ף, אנחנו כאן, על אדמתנו הכבושה, באנו לשחרר את אל-אקצא, את ירושלים, את פלסטין, את אסירינו..."¹²

באמצעי התקשורת הישראליים דווח גם על שימוש בטלפונים ניידים ישראלים באמצעות שידור חי ברשתות חברתיות של מעשי רצח ישראלים.¹³

תיעוד האירועים נעשה גם באמצעות מצלמות סטילס. המצלמות הללו היו מעטות מאלה שבטלפונים הניידים וממצלמות הגו־פרו, ונראה כי נושאייהן היו בעלי תפקיד ייעודי, שצילום הייתה משימתם העיקרית. לדוגמה, בכוח הפשיטה על מחנה אמיתי נראה מחבל מצלם במצלמת סטילס במהלך הקרב. במתחם מסיבת 'הנובה' נקרא נושא מצלמה כזו לצלם חטיפת אזרח ישראלי. הוא נראה מצלם גם פגיעה בגופות של אזרחים.

רוב התיעוד נעשה באמצעות מצלמות ראש מסוג גו־פרו. משך התיעוד של מצלמות אלו עומד על כשעה וחצי של צילום רצוף, ולפיכך הסרטונים תיעדו לרוב את הפעילות בשעות הבוקר של 7 באוקטובר. במספר מצלמות נמצא חומר שצולם לפני הפשיטה. תוכן הצילומים והיקפם שונה ממצלמה למצלמה, אולם ניתן למצוא בהם חלק או את כל שלבי הפשיטה: מסירת המצלמה ובדיקת תקינותה (בדרך כלל, במשרד כלשהו), כינוס והתארגנות בנקודת היציאה לפעולה, תנועה בשטח הרצועה, המכשול וחצייתו, תנועה אל היעד בשטח ישראל, הגעה ליעד (מתוכנן, שגוי או מזדמן) ופעילות על היעד. במקרים מסוימים תועדה הפגיעה בנושא המצלמה ולעיתים גם מותו.

מטבע הדברים, במצלמות שנתפסו בשטח ישראל אין חומר על התנועה חזרה לשטח הרצועה. תנועה כזו ניתן לראות, למשל, בפרסום חמאס של הפשיטה למחנה רעים. בסרטון שהופץ ברשת רואים את חזרת הכוח לרצועה (לאחר שפרץ את הגדר בחלקו המערבי של המחנה ויצא ממנו). המחבלים נראים

¹² טלפון נייד של אזרח ישראלי (שמו שמור ברשות המחבר), קובץ 1-3 (10.01.58 WhatsApp Video).

¹³ ראו לדוגמה: סרטון טיקטוק של מור רדימי, המעידה על אירוע כזה במסיבת 'הנובה' (הסרטון עצמו נמצא בידי המשפחה). סרטון המתעד רצח בקיבוץ ניר עוז של ב' הוסר מהרשת.

צועדים ברגל מערבה. נושא המצלמה אומר: "הנה לוחמינו [...]" הם הרגו את מי שהרגו, לקחו כשלל את מה שלקחו, והם בדרך לרצועת עזה".¹³

מצלמות הראש נישאו על ידי בעלי תפקידים שונים, חלקם מפקדים וחלקם זוטרים. כאשר מצלמת הראש נישאה על ידי מפקד, מקומה היה לרוב בתחילת הכוח, ובאמצעותה ניתן לשמוע את פקודותיו ושיחותיו של המפקד ולראות את תגובת פקודיו.

תדריך טכני להפעלת המצלמה עם מסירתה.¹⁴

חוסר האחידות בתוכן המצולם במצלמות, העיתוי ואופן הפעלתן, ובעל התפקיד שנשא אותן, מצביעים על כך שלא הייתה תפיסת הפעלה אחודה. במקרים מסוימים נראה תדריך טכני שמבוצע לנושאי המצלמה עם קבלתה, דבר המצביע על כך שהם לא היו בקיאים בהפעלתה וכנראה לא תודרכו לפני כן. נראה כי האמל"ח – המצלמה – הוקצה לדרגי הביצוע ואלו השתמשו בו כמיטב הבנתם.

מהימנות החומר המצולם

נראה כי רוב סרטוני הגוף-פרו צולמו אגב הפעילות המבצעית של נושאי המצלמות. חלק מהסרטונים צולם ברצף במשך כל זמן פעילות המצלמה – דבר שיכול להעיד על חוסר תשומת לב לנושאים המצולמים. חלק מהסרטונים צולם

¹³ יוטיוב, <https://www.youtube.com/watch?v=BtrsAqr4-ZY&t=4s>, 'שהאד-אלקסאם תקתחם קאעדה רעים מקר פרקה ג'זה אלאדראיליה' (עדות: "אל-קסאם תקף את מפקדת רעים מקום הימצאה של מפקדת אוגדת עזה הישראלית").

¹⁴ מצר"ש רעים 1, ק9542, 02295114TL.

התארגנות בנקודת היציאה לפשיטה על קיבוץ כרם שלום.¹⁵

במקטעים – כלומר, נושאי המצלמות עצרו, הפעילו את המצלמה ובחרו מה לצלם ומה לא. יחד עם זאת, קשה לקבוע מה לא צולם על ידי נושאי המצלמות ומדוע. ברוב הסרטונים נראה כי הצילום נקטע באופן אקראי. בסרטונים אחדים מופיעים צילומים קשים מאוד לצפייה, כגון הרג חיילים ואזרחים והתעללות בגופותיהם. הדעת נותנת, כי חלק מהחומרים הללו צולמו על מנת להאדיר את ההישג המבצעי של המחבלים ולהטיל אימה. אולם חלק אחר – למעשה, רוב החומר המצולם – מתעד פעילות שוטפת שנראה כי לא ניתן לעשות בו שימוש לצורכי תעמולה והסברה.

המצלמה צילמה את כל מה שנראה בסביבתה – הקרוב והרחוק; יש להניח שהמצולמים מקרוב היו מודעים ברמה כזו או אחרת לצילום, והדעת נותנת כי המצולמים מרחוק לא ידעו על כך. גם מי שהיה מודע לכך שהוא נושא מצלמה ועסק בלחימה של ממש, או בתנועה אל היעד, היה צריך להקדיש את מרב מאמציו לפעולה ולא לצילום. יחד עם זאת, לעיתים צילמו נושאי המצלמה את עצמם כאשר נשאו דברים, על מנת שיתועדו.

הצילום הרצוף, השונות בחומרי הצילומים והיעדר המודעות של חלק מהמצולמים לפעולת הצילום מעידים על כך שהסרטונים מהווים מקור מהימן לחקר אירועי 7 באוקטובר 2023.

¹⁵ מצר"ש צלם של חמאס בכרם שלום, קל0003120T, MVI0019.

מתודולוגיית המחקר

מצלמת גוֹפֶרו נועדה במקורה לתעד פעילות ספורטיבית דינמית. המצלמה "קשיחה, קלת משקל, ניתנת להרכבה בקלות וניתנת לנשיאה בצורות שונות. משך הצילום הרצוף של הדגם המתקדם GoPro HERO 12 באיכות צילום מקסימלית הוא של 70 דקות. במצלמה גם ניתן לשדר סטרימינג בשידור חי"¹⁶.

השימוש לצורכי מחקר בחומרי וידאו בכלל וסרטוני גוֹפֶרו בפרט נהוג זה זמן בתחומים שונים במדעי הטבע ובמדעי החברה. בתחום החינוך, לדוגמה, נעשה מחקר שהשווה את השימוש במצלמות גוֹפֶרו לשימוש באיי־פד (iPad) כמקור מידע לחקר אופן הביצוע של משוב של מורים לתלמידים¹⁷. בתחום הרפואה נעשה שימוש במצלמות גוֹפֶרו לצילום ניתוחים ולהערכתם ובאמצעות כך הכשרת מנתחים.¹⁸ כמו כן נעשה שימוש במצלמות גוֹפֶרו למחקר אתנוגרפי של חוויית סטודנטים במציאת ספרים בספרייה. בתמצית המאמר נכתב על השימוש במצלמת גוֹפֶרו: "מצלמת הגוֹפֶרו סיפקה נקודת מבט בגוף ראשון, והייתה כלי אתנוגרפי יעיל להתבוננות בחוויה האישית של הסטודנט"¹⁹.

צילומי וידאו בכלל ומצלמות גוֹפֶרו בפרט משמשים גם לחקר אירועי אלימות. כך לדוגמה, בחקר הטבח בסרברניצה שבבוסניה והרצגובינה (1995) נעשה שימוש בסרטי וידאו של צוות טלוויזיה שליווה את חיילי הצבא הסרבי.²⁰

¹⁶ מתוך האתר הרשמי של גוֹפֶרו <https://gopro.com/en/il/legal/about-us> ואתר רונלייט (Ronlight) המשווקת את מצלמת גוֹפֶרו בישראל. <https://www.ronlight.co.il/blog/the-recommended-extreme-camera-for-2024>

¹⁷ Fabienne van der Kleij, Lenore Adie and Joy Cumming, "Feasibility and Value of Using a GoPro Camera and iPad to Study Teacher-Student Assessment Feedback Interactions", In: Bernard P. Veldkamp and Cor Sluijter (Eds), *Theoretical and Practical Advances in Computer-based Educational Measurement*, Springer Open, 2019

¹⁸ Xin-Yue Huang, Zhe Shao and more, "Comparative analysis of GoPro and digital cameras in head and neck flap harvesting surgery video documentation: an innovative and efficient method for surgical education", *BMC Medical Education*, May 2024

¹⁹ "The GoPro provided a first-person perspective and was an effective ethnographic tool" for observing a student's individual experience", Kirsten M. Kinsley, Dan Schoonover & Jasmine Spitler, "GoPro as an ethnographic tool: A wayfinding study in an academic library", *Journal of Access Services*, Volume 13, 2016

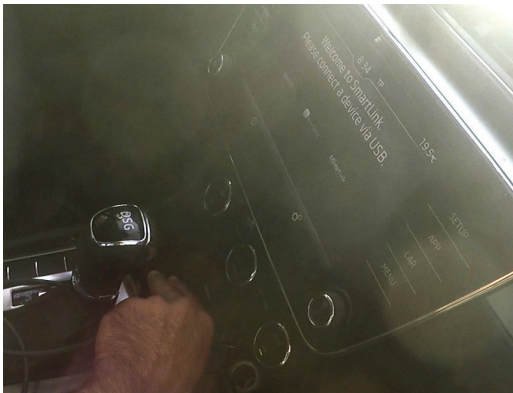
²⁰ Stefan Klusemann, "Micro-Situational Antecedents of Violent Atrocity", *Sociological Forum*, Vol. 25, No. 2 JUNE 2010

גם בישראל נעשה שימוש כזה; מחקר מיקרו־סוציולוגי שביצע ניתוח חזותי של פיגועי טרור במהלך 'אינתיפאדת היחידים' התבסס על סרטוני וידאו, שמקורם במצלמות אבטחה ובמצלמות טלפון נייד, ונאסף ממקורות גלויים.²¹

זמן האמת וחישבו

אחת הסוגיות בחקר קרבות היא שאלת הזמן: מתי בדיוק התרחשו האירועים הנידונים? לכאורה, בסרטונים ובתמונות שהשעה מופיעה בהם התשובה פשוטה; אולם, מתברר שאין זה כך. בחלק מהצילומים אין חיווי של זמן האמת – קרי, השעה שבה הדברים מצולמים – אלא חיווי של זמן הצילום, כלומר הזמן שעבר מרגע הפעלת המצלמה או מתחילת השימוש בה. לעיתים, זמן האמת של מצלמות שונות באותו אירוע שונה אחד ממשנהו, ופעמים רבות זמן האמת של המצלמה אינו מכוון.

הפתרון לכך הוא מציאת מקור מידע כלשהו שנתפס כמהימן ומדויק דיו, אשר מצולם על ידי מצלמת הראש. זה עשוי להיות שעון יד, שעון רכב או מצלמת אבטחה שהזמן המצוין בה נחשב מדויק. כך ניתן לחשב את זמן האמת במצלמת הראש. לדוגמה, במצלמת הראש שנמצאה במחנה רעים

שעון רכב מצולם על ידי מצלמת ראש בפשיטה על מחנה רעים²² צילום השעה מתוך מסך רכב במהלך ביזה בחניון מסיבת 'הנובה'.²³

21 עוזי בן שלום, רינה משה, רוני מש ועמית דביר, "מיקרו־סוציולוגיה של מלחמות חדשות", **חברה צבא וביטחון לאומי** 2, אוקטובר 2021.

22 מצר"ש רעים 1, ק 9547, 03552501TL.

23 מצר"ש נובה 1, ק 26179, 14230722TL.

צולמה חוליית מחבלים בטנדר שהיה בנקודת הזינוק לקראת ההתקפה. נושא המצלמה, שהיה גם מפקד הכוח, ישב מלפנים, ושעון הרכב נראה לשבריר שנייה בעת שהוא סובב את ראשו לעבר הנהג שישב לצידו, והראה את שעת האמת – 06:31. מרגע זה, ועד להפסקת הצילום הרצוף, ניתן היה לחשב את זמן האמת של הצילום.

בדרך דומה חושב הזמן במסע הרצח במסיבת 'הנובה'. אחד מנושאי מצלמות הראש (שנמצאת ברשות צה"ל) חיפש דבר-מה לבזוז בכלי הרכב האזרחיים שעמדו ביציאה ממרחב המסיבה. באחד הרכבים הוא מצא כסף ולקח אותו. ברכב אחר מסוג סקודה סופרב מצא טלפון נייד מונח סמוך למוט ההילוכים, ובזמן שהרים את הטלפון נראתה השעה 08:34 לשבריר שנייה על מסך הרכב. כך נקבע זמן האמת של מצלמת הראש שצילמה את השעה, ובאמצעותה הזמן של מצלמות נוספות שנעשה בהן שימוש בתחקיר 'הנובה': מצלמת ראש נוספת, מצלמת רכב של המחבלים ומצלמות אבטחה שונות.

כאשר יש יותר ממצלמה אחת, וזמן האמת של אחת מהן ידוע, ניתן לקבוע את זמן האמת גם במצלמה השנייה, בתנאי שבסרטונים ניתן למצוא רגע שהן מצולמות זו על ידי זו או מצלמות אותה התרחשות בוודאות גבוהה מאוד.

כך לדוגמה, התמונות שלהלן, צולמו על ידי שני נושאי מצלמה שיעדם מחנה רעים במהלך קרב קצר מול הכניסה המערבית לקיבוץ כיסופים. נושא מצלמת הראש שישב בג'יפ (ומשתקף במראת הצד שלו) הגיע לצומת זמן קצר אחרי

שתי מצלמות ראש מצלמות זו את זו בכניסה המערבית לכיסופים.²⁴

24 התמונה מימין: מצר"ש רעים 2, 1592, 15230307; התמונה משמאל: מצר"ש רעים 1, 19547, TL 04223214.

נושא מצלמת הראש השני. לשבריר שנייה מבטם הצטלב, והם צילמו זה את זה. כך, ומכיוון שכאמור לעיל זמן האמת של מצלמת הראש בטנדר נקבעה באמצעות שעון הרכב, ניתן היה לקבוע את זמן האמת של מצלמת הראש של רוכב האופנוע; ובכך לקבוע את השעה המדויקת שבה הגיע הכוח למחנה רעים.

דוגמה נוספת היא צילום הדדי של מצלמת ראש ומצלמת אבטחה בקיבוץ בארי. כוח המחבלים שפשט על מסיבת 'הנובה' הגיע למקום על כביש 232 מכיוון צפון. הוא נסע לעבר כביש 232 ממערב למזרח, חלף על פני בארי והשתהה לזמן קצר מעבר לגדר. בזמן הזה צילם נושא מצלמת הראש את מצלמת האבטחה של דפוס בארי, אשר בה היה חיווי של זמן האמת, וזו צילמה אותו ואת הרכב שבו הגיע בנסיעה למקום.²⁵

מצלמת האבטחה של דפוס בארי מצלמת את הטנדר שבו נסע נושא מצלמת ראש.²⁶

ניתוח השמע בסרטוני הווידאו

לאורך הסרטונים נשמעים דברי המחבלים, שבקרבת מקום. כאשר מפקדים נושאים אותה או נוכחים ברכב, אפשר לשמוע פקודות שהם נותנים ולעיתים פקודות שהם מקבלים בקשר. אפשר לשמוע – אם כי לרוב לא לראות – את השיח של מי שנמצא בסביבתם הקרובה. לחלק גדול מהמלל יש משמעות טקטית והוא תורם בעיקר להבנת הנראה; אולם לעיתים נשמעים דברים התורמים גם להבנת תמונת הקרב בכללותו ואף מעבר לכך.

אפשר לשמוע באחד הרכבים של כוח הפשיטה על 'הנובה', שהפעיל מצלמת רכב, את המחבלים מדברים ביניהם. באמצעות מצלמת גוף-פרו' זוהה

²⁵ יש להתייחס בזהירות לזמן שמופיע על מצלמות האבטחה.

²⁶ מצלמת אבטחה דפוס בארי, ק00000014TL, 01-20231007080-236.

מי שיושב בקדמת הרכב כאחד ממפקדי המשנה של הפשיטה, ובמקום אחר נראה גם מכשיר קשר ברכב. כאשר הרכב חלף על פני השער של בארי ונסע לעבר צומת בארי, נשמע ברכב שיח מתלהב בין המחבלים שבו הם אומרים: "איפה נתיבות? המשימה שלנו בנתיבות".²⁷

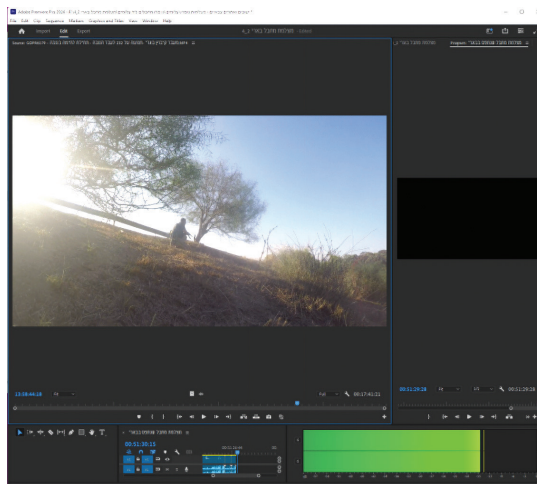
כאשר מחבלים שאינם מפקדים נושאים את המצלמה, אפשר לשמוע פקודות שניתנות להם ואת דבריהם בנושאים שונים אל הסובבים אותם. כך למשל, נשמע נושא מצלמת ראש במתחם 'הנובה' מדבר אל עצמו, כאשר זיהה שחברו אוסאמה נאצר נורה ושוכב ליד טנק 22 שהגיע לשטח המסיבה. הוא רץ לעברו, נושא תפילה ומפציר בו לומר את דבר העדות.²⁸ לאחר שהחבר מת מפצעיו, הוא נושא תפילה. מרגע זה ועד לסוף הסרטונים הוא מספר בעצב לרבים מהמחבלים שפגש על מותו של אוסאמה, עד כדי כך שננוף על ידי חבריו שדרשו כי יתעשת. אחד מהם סיפר שגם אחיו נהרג, ושלמרות זאת הוא ממשיך לתפקד ולהילחם.²⁹

לא רק דיבורים ניתן לשמוע בצילומי הווידאו, אלא גם את קולות הקרב, ובייחוד את נפח הירי, משכו ואת סוג האמל"ח. כך לדוגמה, בעת הגעת הטנדר שבו מצלמת הראש למרחב מסיבת 'הנובה', תפסו המחבלים שהיו עליו מחסה והסתתרו בשיחים מערבית לכביש 232. כך עשה גם נושא המצלמה; הרגעים הראשונים של הקרב בין המחבלים לשוטרים בחסימה הצפונית של המסיבה אינם מצולמים אך נשמעים. ההיכרות עם האמל"ח שנשאו המחבלים, ואשר נראה במהלך הסרטון בדרך אל היעד, תרמה להבחנה בין קולות הירי השונים. תחילת הקרב נשמעה כך: ירי בודד של נשק קל ואחר כך ירי רציף; מייד לאחר מכן ירי בודד ואחריו ירי רציף של מקלע כבד (מק"כ), ואז ירי של שתי רקטות אר-פייג'י. הירי בכלל ובייחוד קול הפיצוץ של פצצת האר-פייג'י גם נראה בחיווי הצליל בתוכנת העריכה.

²⁷ נובה, מצלמת רכב (להלן: מצר"ב) מחבלים, הקובץ **רכב מחבלים – מעבר קיבוץ בארי**, 000428 – 000430. הדבר פורסם גם בכתבתו של איציק זוארץ **בכאן 11** ב־23 בנובמבר 2023: "באקסטזה וללא מעצורים: תיעוד מצמרר ממצלמות הרכב של המחבלים".

²⁸ העדות (שהאדה) היא המשפט "אין אלוהים מלבד אללה ומוחמד הוא שליח האלוהים". משפט זה הוקלט בכמה מצלמות שנושאהיהן נפגעו והיו על סף מוות.

²⁹ מצר"ש נובה 1, 36179, 145122-14511700.

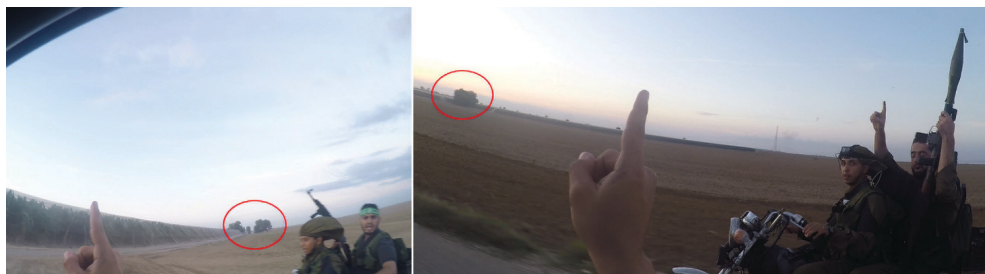
המחבל נושא מצלמת גופרו מצלם ממסתור בזמן הירי על חסימת המשטרה הצפונית בדרך אל מרחב מסיבת 'הנובה'. על מסך הצליל (מצד ימין למטה) נראה חיווי של קול הפיצוץ מירי אר-פיג'י.

התיעוד המצולם כמקור מידע לניתוח הקרב

בסרטונים נמצא מידע צבאי רב. ניתוח מדוקדק שלהם עשוי לתרום להבנת הקרב, לרבות פעולותיהם ומעשיהם של המחבלים, מקומם, נתיב התנועה, סדר גודל הכוח, סדר התנועה, אמצעי הניוד, אמצעי הלחימה שבהם השתמשו, תפיסת ההפעלה, התרגולות, רמת החיילות והכשירות המבצעית, השיוך הארגוני הכללי והיחידתי (על פי תגי היחידות), פיקוד ושליטה ועוד. ניתן גם לזהות חלק מהמחבלים באמצעות אמצעי מודיעין נוספים, המתבססים על הנראה בסרטונים.

שילוט דרכים בציר התנועה של כוח הפשיטה שהגיע למחנה אורים (פקע"ר).

עץ גדול ובולט במיוחד במרחב.³⁰

נתיב הנסיעה של החוליה על בסיס מפת גוגל.

בחלק מהסרטונים רואים את נתיב התנועה של המחבלים מרגע היציאה לפעולה ועד הגעתם ליעדם (או ליעד אחר שאליו הזדמנו). מקומם ופענוח נתיב התנועה שלהם אפשרי על בסיס היכרות עם המרחב שבו הם נעו, על בסיס זיהוי אתרים בולטים ואיתורם או על סמך שילוט שנראה במהלך התנועה. זאת, ללא שימוש במומחים או בתוכנות מתוחכמות ויקרות אלא באמצעים פשוטים ונגישים לכל חוקר, לרבות איתור תמונה במנוע החיפוש של גוגל.

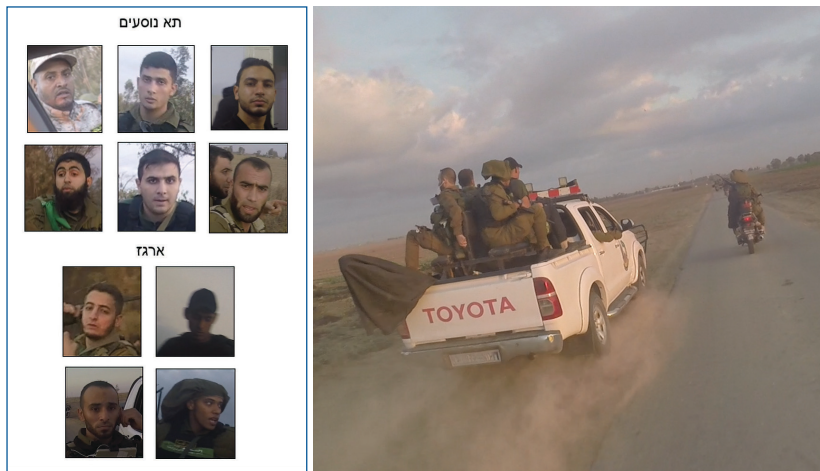
תנועה על גבי כבישים ניתנת לזיהוי בקלות באמצעות שילוט הדרכים בדרך. השילוט נראה באופן יחסית רציף, ולעיתים ניתן לזיהוי באמצעות צפייה רגילה בסרטון. כך לדוגמה, נראה בבירור מסלול הנסיעה של חוליה שנעה על גבי חמישה אופנועים שפשטה על מחנה אורים. הצילום מתחיל בשטח שנמצא מערבית לקיבוץ מגן; האופנועים נעים בשטח הכפרי בדרכי עפר ואחר כך עולים על כביש. הם חולפים מדרום על פני קיבוץ מגן ומגיעים לצומת על

30 מצר"ש 1 רעים, ק9547, 04060422TL, 04070801TL.

כביש 232. בצומת זה ניתן לראות את השילוט,³¹ כך ניתן לשחזר את מקומם ולפענח את נתיב הנסיעה עד לצומת ואחריו.

תנועה בדרכי עפר קשה יותר לזיהוי, אולם גם בה ניתן לזהות עצמים בולטים מקרוב או מרחוק, ולעיתים גם שילוט מקומי.

במהלך תנועתה של חוליית מחבלים לכיוון מחנה רעים, נראה באחת מדרכי העפר – מכמה זוויות ראייה – עץ בולט במיוחד. גודלו וייחודו אפשרו את זיהוי באמצעות תצלום אוויר, וכך הובן מקום המצלמה ומכאן – נתיב התנועה בשדות שבין עבסאן הקטנה ובין קיבוץ נירים.

חוליית נוח'בה בדרך למחנה רעים.

כוח האויב והרכבו

אחד האתגרים בחקר הקרבות והאירועים של 7 באוקטובר הוא קביעה מבוססת לגבי מספר המחבלים שהשתתפו בקרב או באירוע מסוים, בין אם מדובר בפשיטת הכוח המאורגן של חמאס ובין – ואולי בעיקר – בפשיטה העממית שבאה בעקבותיו. צילומי הווידאו ממצלמות האבטחה, הרכב והראש של האויב ושל כוחותינו מאפשרים ניתוח מושכל של כוח האויב והרכבו; זאת, באמצעות זיהוי וספירה של המחבלים עצמם או זיהוי וספירה של כלי הרכב.

³¹ מצר"ש אורים, קל 07014915TL, 10001GXO.

ספירת מחבלים על אחד הטנדרים שהשתתפו במסע ההרג במסיבת 'הנובה'.³²

ספירת המחבלים

ספירת המחבלים עצמם נעשית באמצעות צילומי הפנים של המחבלים שנראים לאורך הסרטונים. בכל פעם שנראה מחבל, 'גוזרים' את תמונת פניו – חלקית או מלאה; כך מצטברת מעין רשימה ויזואלית המאפשרת ספירה. מובן שאין ודאות לגבי הרשימה הזו, אולם היא יכולה לקבוע לפחות את הגודל של הכוח. בנוסף, קיום רשימה כזו מאפשר לפענח את האירוע או את הקרב באופן מדויק יותר.

לעיתים לא ניתן לזהות ולגזור באופן ברור דיו את פני המחבלים, אולם ניתן לספור אותם על כלי הרכב או בשטח. לדוגמה, בקרב על מחנה רעים היו לפחות שלושה כוחות משנה: שניים יצאו מעבסאן הקטנה (אזור ח'אן יונס) ומצולמים במצלמות גז'פרו שנמצאות ברשות צה"ל. כוח אחד נע בטנדר, וכוח שני נע על גבי אופנועים. הכנת רשימת תמונות של יושבי הטנדר אפשרה להבין את חלקו של הכוח במהלך התנועה לעבר היעד ואת תפקידו בקרב.³³

32 מצר"ש 2 נובה, ק6082, 15366413TL.

33 מצר"ש 1 רעים, קבצים: 9457, 19457, 29457, 39457; תמונת הרכב מתוך: מצר"ש 2 רעים, 15170113TL, 1592ק.

ספירת כלי רכב

ניתן, כאמור, לחשב את מספר המחבלים באמצעות ספירת כלי הרכב וחישוב סטטיסטי, המבוסס על קביעת כמות מחבלים לכלי רכב אחד. זאת, באמצעות צילום מרב הכוח בתמונה אחת על ידי מצלמה כלשהי, או צילום של כלי הרכב כשהם עוברים בזה אחרי זה במקום שמצולם על ידי מצלמת אבטחה.

המחבלים השתמשו בעיקר בשני סוגי כלי רכב – אופנועים וטנדרים; לעיתים הם השתלטו על כלי רכב ישראליים ונעו באמצעותם.

אחד האתגרים בקביעת כמות כלי הרכב הוא הדמיון הרב בין הטנדרים, ובייחוד אלו שהוסר מהם מספר הרישוי של הרכב. לדוגמה, בפשיטה על 'הנובה' היה מספר לא מבוטל של טנדרים לבנים, שחלק ניכר מהם היה ללא מספר רישוי. נוסף לכך היו באזור 'הנובה' שני טנדרים חומים – גם הם זהים בצבעם ובצורתם. לפיכך נדרש לתת בכלי הרכב סימנים שיאפשרו להבחין ביניהם. ההבדלים הללו מזעריים וכמעט ולא ניתנים לאיתור במהלך הצפייה בסרטונים, אולם ניתן לראות לעיתים בצידו של אחד מהם מדבקה או צבע שונה של חישוק הגלגל.

טנדרים לבנים, חלקם ללא מספר רישוי, בדרך אל 'הנובה'.³⁴

שיטה אחת לספירת כלי רכב היא זיהויים בתמונה אחת; כך ניתן 'לנטרל' את הדמיון הרב ביניהם ולספור אותם זה לצד זה. הדבר מתאפשר כאשר נושא המצלמה נמצא בקצה הכוח – תחילתו או סופו.

34 מצר"ש 2 נובה, ק6082, TL44241530.

סנדרים חומים, כמעט זהים, בדרך אל 'הנובה'.³⁵

ספירת האופנועים באחד מכוחות הפשיטה על מחנה רעים.³⁶

לאחר שפוענח נתיב הנסיעה באמצעות מצלמות הגוף-פרו, הובן שייתכן כי הכוח צולם על ידי מצלמות שהוצבו סמוך לנתיב הנסיעה וצפו עליו. ואכן נמצאו כמה מצלמות כאלו בקיבוץ בארי. ניתוח הסרטים שצילמו סייע לאמת, ואף לדייק את מה שנראה במצלמות הגוף-פרו.

מצלמות האבטחה הללו, בשונה ממצלמות הגוף-פרו, היו מצלמות סטטיות. מצלמת הגד"ש (גידולי שדה) כוונה לעבר שער בגדר הקיבוץ. בשולי הצילום ניתן לראות את כביש 232. כך התאפשר לספור את כל כלי הרכב שעברו שם – ללא קשר לסממן מזהה כזה או אחר. בכך ניתן לצמצם, ואף לבטל, את הדמיון הרב בין כלי הרכב השונים. גם בשיטה זו אין ודאות האם הם משתייכים לאותו כוח או לכוחות שונים; אולם תנועה רציפה באותו פרק זמן מאפשרת להניח באופן מושכל כי אכן מדובר בכוח אחד.

³⁵ שם, 15366413TL.

³⁶ מצר"ש 2 מחנה רעים, 15164102TL, 1592ק.

באמצעות שיטה זו נקבע מספר כלי הרכב, ובאמצעות כך נקבע מספר המחבלים המשווער מהכוח המאורגן שהגיע ל'נובה'. מצלמת אבטחה בקיבוץ בארי צפתה על שער הגד"ש. בשולי התמונה ניתן לראות את הכביש שבין צומת בארי ובין שער הקיבוץ, שנמצא מערבית לצומת, וחלק מהכביש (מספר 232) אשר נמצא דרומית לצומת. בשעה 08:00 לערך הגיעה מכיוון מערב שיירה של טנדרים ואופנועים ופנתה דרומה. רוב כלי הרכב דומים זה לזה בצורתם ובצבעם (לבן). כמה כלי רכב היו בצבע אחר ואף בצורה ייחודית (בשל מתקון אמצעי לחימה עליהם). הרכבים עברו זה אחרי זה באותה נקודה על הכביש, וכך ניתן היה לקבוע את מספרם המדויק. אישוש לכך שמדובר באותו כוח אפשר למצוא בעובדה שאותה שיירה עצמה צולמה זמן־מה לאחר מכן באותה נקודה כשהיא נוסעת מכיוון מתחם 'הנובה' צפונה.

מצלמת אבטחה מספר 1 בשער הגד"ש בקיבוץ בארי (צופה לכיוון צפון-מזרח) צילמה שני טנדרים שהגיעו למסיבת 'הנובה' במהלך נסיעתם על כביש 232 לכיוון דרום.³⁷

שני טנדרים של מחבלים שצולמו בדרכם למסיבת 'הנובה' על ידי מצלמת שער הגד"ש בבארי.

³⁷ מצלמת אבטחה שער הגד"ש בארי, קל 00263210TL, CH1, 20231007075111-.

זהותו של הכוח ניתנת לפענוח באופן חלקי באמצעות צילומים וסרטוני וידאו על סמך המדים שלבשו המחבלים, תגי היחידה שלהם וסממני זיהוי נוספים. רבים מהם ענדו סרטי ראש המזוהים עם חמאס, תגי יחידה של גדודי עז א-דין אל-קסאם, ולעיתים גם תגים של הנוח'בה.³⁸

מימין: סרט ראש עם סמל של גדודי עז א-דין אל-קסאם ועליו הכתובת "גדוד ירושלים". משמאל: תג יחידה של גדודי עז א-דין אל-קסאם.

מימין: תג יחידה ועליו הכתובת "כוחות העתודה" (נוח'בה). משמאל: תג נצמד לאפוד עליו הכתובת "כוחות העתודה" (נוח'בה) - A.

38 סרט ראש ועליו סמל גדודי עז א-דין אל-קסאם, והכתובת "גדוד ירושלים" - מצר"ש נובה 2, 6083ק, 16270604TL; תג יחידה של גדודי עז א-דין אל-קסאם ב'נובה' - מצר"ש נובה 2, 6083ק, 16280002TL; תג יחידה ותחתיו הכתובת "כוחות העתודה" (נוח'בה) - מצר"ש נובה 1, 36179ק, 14435923TL; תג נצמד לאפוד ועליו כתוב "כוחות עתודה (נוח'בה)-A" - מצר"ש נובה 1, 16179ק, 14081707TL.

הכתובת "גדוד שאבורה" של הנוח'בה במחנה סופה.

היו מקרים שהמחבלים השאירו אחריהם כתובות מזהות. לדוגמה, בהתקפה על מחנה סופה נכתב בצבע על הקיר "גדוד שאבורה [יחידת הנוח'בה]"³⁹.

ניתן להיעזר בסרטוני הווידאו על מנת לפענח את הרכבו הפנימי של הכוח ומפקדיו ואת מסגרות המשנה שלו באמצעות הצלבת התמונות והשמות שנשמעים מדי פעם בסרטון עם מידע מודיעיני. אין בכוחם של הצילומים וסרטוני הווידאו לפענח זאת ללא מקורות מידע נוספים.

אמצעי לחימה

בסרטונים נראים אמצעי לחימה אישיים, מחלקתיים ואף פלוגתיים רבים של הכוחות; בהם רובי סער אישיים, תחמושת אישית ורימונים, מקלעים קלים (בדרך כלל פִּי־קִי), רובי צלפים מסוגים שונים, מטולי אֶר־פִּי־ג'י נגד

מקלע כבד מסוג דושקה בכניסה למרחב 'הנובה'.⁴⁰

³⁹ צולם במחנה סופה ב־7 או ב־8 באוקטובר 2023 על ידי אחד מאנשי שיטת 13 שטיהרו את המחנה.

⁴⁰ מצר"ש נובה 2, 16082ק, 15480906TL.

רק"ם, מטולים נגד מטוסים (נ"מ) אֶס-אֵי-7 ומקלעים כבדים מסוג DShK ('דושקה'). לא כל האמל"ח שפורט לעיל נמצא בידי כל כוח; חלק מהאמצעים שכיחים מאוד ואחרים שכיחים פחות. מטולי אֶר-פֵּי-ג'י שכיחים ונראים כמעט בכל כוח שצולם. מקלעים כבדים, לעומת זאת, היו מעטים יחסית. בהתקפה על 'הנובה' נעשה שימוש בשני מקלעים כאלו, שהותקנו על גבי טנדרים. אחד מהם נע בראש השיירה והיה הראשון להיתקל בכוח המשטרה שביצע החסימה על כביש 232 לכיוון צפון.

בנוסף, נשאו עימם המחבלים אמצעי קשר. הללו היו בעיקר מכשירי קשר טקטיים מסוג מוטורולה וטלפונים ניידים. מפקדים נשאו עימם שניים ואף שלושה מכשירי קשר טקטי.

מימין: מפקד מחלקה בהתקפה על מחנה רעים נושא שלושה מכשירי קשר.⁴¹ משמאל: מנשא יד מאולתר לטלפון נייד של מפקד חוליה שתקפה את מחנה אורים (פקע"ר).⁴²

המחבלים נשאו ציוד נוסף, לרבות ציוד פריצה, אזיקים, כיסויי ראש ועוד. פריט מעניין שהיה ברשותם הם דגלים ששימשו לצורך זיהוי בעת שימוש בכלי רכב ישראלים.

הכוחות הפושטים הצטיידו, בין השאר, גם בפקודת המבצע לכיבוש היעד שעליו פשטו ותצלומי אוויר שלו. יחד עם זאת, לא נראה כי היו מצוידים במפות של נתיב התנועה, והסתמכו בחלק מהמקרים המתועדים על נווט שהוביל את הכוח. נראה כי חלק מהכוחות הפושטים תעו בדרכם והתעכבו בדרך אל היעד, וחלקם לא הגיעו אליו ותקפו יעד אחר.

41 מצר"ש רעים 1, ק21592, TL16083805.

42 מצר"ש מחבל אורים, ק2-50001, TL07530202.

שימוש במגזרי תיל לפריצת הגדר של מחנה רעים.⁴³

מפקד חוליה שתקפה את מחנה אורים (פקע"ר) מסתכל בתצ"א לאחר שהבין כי הוא אינו נמצא ביעד שאליו התכוון להגיע.⁴⁴

'מלך 3' – דוגמה לניתוח מיקרו-טקטי של התנהלות מפקד בלחימה

דרגי הפיקוד השונים מזוהים באופן ברור דיו בסרטונים באמצעות מקומם בכוח, מתן פקודות לסביבתם, מכשירי הקשר שהם נושאים, ועוד. ניתן להבחין ביחסי הגומלין בינם לבין הסובבים אותם באופן שבו הם פוקדים עליהם ובהיענות (או היעדר היענות) של הפקודים. קולותיהם והאינטונציה שלהם נשמעים היטב במהלך שלבי הקרב השונים, ומכאן ניתן להבין גם את תחושותיהם ורגשותיהם, בעיקר כאשר המפקדים עצמם נושאים את מצלמת הראש.

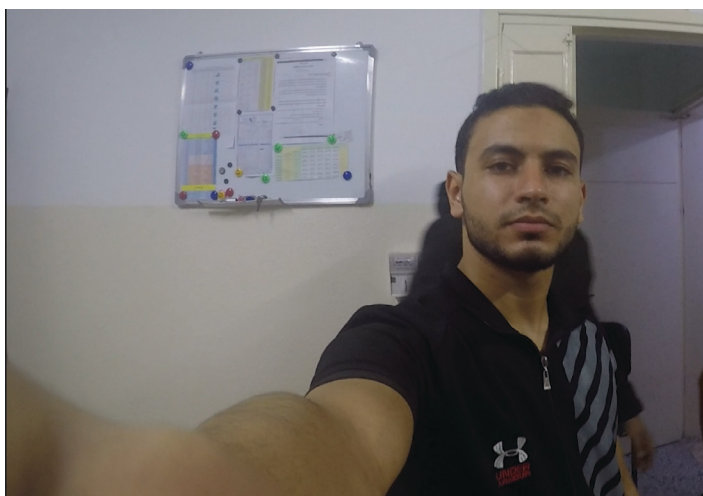
⁴³ מצר"ש רעים 2, ק16113024TL, 21592.

⁴⁴ מצר"ש אורים, ק07540909TL, 50001.

מקרה כזה היה באחד הכוחות שפשטו על מחנה רעים. אחד ממפקדי כוחות המשנה נשא מצלמת ראש וצילם ברציפות מנקודת היציאה לקרב ועד סופו.

מצלמת הראש נישאה על ידי אחמד סופיאן אבראהים הדא, שהציג את עצמו בשמו המלא כאשר צילם את עצמו באחד מרגעי שביעות הרצון בשעות הבוקר. חיפוש ברשת החברתית מצא כי הדא כינה את עצמו אבו אסלאם. הוא היה רווק בן 24, התגורר בח'אן יונס ועבד במשרד הפנים. הוא למד באוניברסיטת אל-קודס בעזה והתמחה בתקשורת רדיו וטלוויזיה (רקע זה מסביר את מספר הפעמים הרב שצילם עצמו יחסית לאחרים במצלמות שנמצאו). בפוסט שפרסם בדף הפייסבוק שלו שלושה ימים לפני התקפת 7 באוקטובר כתב: "אני מקווה שנמצא סוף ראוי, אחרי כל מה שעברנו".⁴⁵

הדא צילם באופן רצוף. אופן צילום זה, ומספר הפעמים שצילם את עצמו, מאפשרים לנתח את התנהלותו כמפקד ואף להבין במידה מסוימת את עולמו הפנימי.

אחמד הדא מצלם את עצמו במשרד כלשהו לאחר קבלת מצלמת הראש.⁴⁶

הדא קיבל את המצלמה במשרד כלשהו. במהלך בדיקת המצלמה הפעיל אותה וצילם את עצמו למשך כמה שניות. שביעות רצונו ניכרת על פניו. זמן־מה לאחר מכן, בשעה 06:31 בבוקר, הוא הפעיל את המצלמה בנקודת

⁴⁵ מתוך עמוד הפייסבוק של המחבל אחמד סופיאן אבראהים הדא.

⁴⁶ מצר"ש רעים 1, ק9543, 02305003.TL.

היציאה לקרב. בצילום ניתן לראות את ההמתנה ליציאה, התנועה בשטח הרצועה אל עבר הגבול, חציית הגבול ותנועה בשטח ישראל, הגעה למחנה רעים, השתלבות בקרב שכבר התנהל שם, ומותו. הדא גם צולם על ידי שתי מצלמות גז-פרו נוספות – אחת נישאה על ידי מפקד נוסף, זוטרי ממנו, מהכוח שתקף את מחנה רעים, ונמצאה בצומת הכניסה למחנה, והשנייה נמצאה בקיבוץ נחל עוז.

הדא פיקד על חוליה של עשרה מחבלים. אמצעי הניוד שהוקצה לו היה טנדר של 'מגיני הספר'⁴⁷ מחטיבת ח'אן יונס. את הנהג פגש, כנראה, לראשונה בבוקר ההתקפה, ונראה שלא ידע את שמו במהלך כל הפעילות. בתחילת הנסיעה שאל אותו הדא האם הוא מתכוון לבוא עימם, ונענה בחיוב. בתא הנהג ישבו שישה מחבלים; בארגז, על ספסל שהותקן מבעוד מועד, ישבו ארבעה.⁴⁸

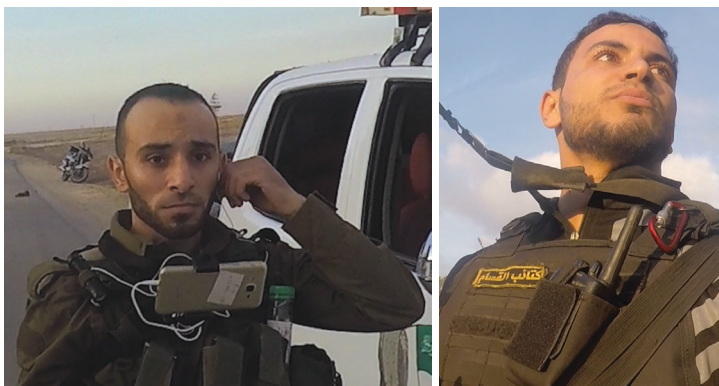
טנדר של 'מגיני הספר', חטיבת ח'אן יונס, בנקודת היציאה להתקפה על מחנה רעים.⁴⁹

כל המחבלים בחוליה נשאו נשק אישי מסוג קלצ'ניקוב וכמה מחסניות. חלקם קיבלו את הנשק ביציאה לפעולה; אחד מהם קיבל את רובהו תוך כדי נסיעה מתוך תיק כלי הנשק שהיה בארגז הטנדר. על אחד הנשקים הותקן גם פנס; פנס נוסף, אחד לפחות, היה באפוד של אחד המחבלים.

⁴⁷ 'מגיני הספר' (קוואת חמאה אל-ע'ור) הוא כוח של חמאס, שנועד לאבטח באופן שוטף את הגבול בין ישראל לרצועת עזה.

⁴⁸ ראו בסעיף "כוח האויב והרכבו" את תמונת חברי החוליה.

⁴⁹ מצר"ש רעים 1, 9547ק, 03564113TL.

מימין: הדא נשא מכשיר קשר אחד מסוג מוטורולה. משמאל: מחבל אחר נשא מכשיר טלפון נייד עם אוזנייה שהותקן לאפוד.

הדא נשא מכשיר קשר אחד מסוג מוטורולה, ואות הקריאה שלו היה 'מלך 3'.⁵⁰ מכשיר קשר נוסף היה אצל מחבל שישב בארגז. מחבל אחר שישב בארגז נשא מכשיר טלפון נייד עם אוזנייה שהותקן לאפוד.⁵¹

המחבלים בכוח לבשו שלושה סוגי בגדים: הדא ושני מחבלים לבשו בגדים אזרחיים שחורים; הנהג לבש מדים מנומרים בהירים, והשאר לבשו מדים בצבע זית.

מחבלי המחלקה לבשו מדים משלושה סוגים.

50 מצר"ש רעים 1, ק29547, 04340817TL.

51 מצר"ש רעים 1, ק19547, 04194917TL.

הכוח המתין ליציאה על כביש באזור ח'אן יונס, בעבסאן הקטנה. במהלך ההמתנה סייעו שני מחבלים למצנח ממנוע גלגלי⁵² להמריא משדה סמוך, אולם ניסיון זה כשל. הדא המתין ברכב להוראה לצאת. הוא קרא כמה פעמים בקשר למפקדו ואמר שהוא מחכה להוראות, אך לא נענה. בזמן זה נראה ירי תלול מסלול, ונשמעו רעשי פיצוצים. הדא אמר בתסכול: "אנשים יורים ואנחנו יושבים". בשעה 06:36 נשמע פיצוץ חזק ואחריו צעקות במכשיר הקשר. אחריו קרא הדא בצעקות ובתחושת לחץ לשני המחבלים שסייעו למצנח הממונע, שלא הצליח להמריא, לעזוב אותו ולהגיע לרכב.

בשעה 06:37 יצא הכוח לדרך, ללא הנחיה מפורשת בקשר. עם תחילת התנועה קרא הדא שוב בקשר, ולא נענה. הוא אמר בתסכול לכוח ברכב: "הרשת כולה עמוסה". זמן קצר לאחר תחילת הנסיעה פגש בכוח רכוב על גבי אופנועים, שיצא מאותו אזור. גם משימתו של כוח זה הייתה התקפה על מחנה רעים. הדא צעק לאחד הרוכבים שהוא ייסע עימם, וכך עשה בהמשך.

נראה שהדא הכיר את הסביבה ברמה כזו או אחרת. אחד המחבלים ברכב שאל כיצד יעברו את הגדר, והדא ענה לו שהגדר פוצצה. כשנשאל מי פוצץ אותה, ענה הדא שצוות מספר 1 של הקבוצה של חוסיין ביצע זאת.

כאשר יצא הכוח מהשטח הבנוי לעבר השטח הפתוח, נשמעו קריאות התלהבות. הדא צעק יחד עם יושבי הרכב: "אללה אכבר" (אלוהים הוא הגדול ביותר). אחד המחבלים שישב מאחור קרא בקול רם משפט מתוך הקוראן. הדא הצטרף אליו בהתרגשות: "פתחו עליהם את השער, וכאשר נכנסתם בו תהיו הגוברים".⁵³

התנועה אל הגבול נמשכה שתי דקות בלבד, ובשעה 06:39 חצתה החוליה את הגדר, שכבר הייתה פרוצה. הדא קרא לרוכבי האופנוע שנסעו בסמוך אליהם לפנות ימינה. הטנדר ושלושת האופנועים שנסעו לפניו פנו ימינה, לכיוון דרום. לאחר זמן קצר הורה הדא לנהג לעצור ליד סוללת עפר, מזרחית לגדר הגבול, וטיפס עליה כדי לתצפת. אחריו רצו שני מחבלים שירדו מהרכב. הוא שאל בפליאה: "איפה הפתח?" אחד מרוכבי האופנוע קרא לו מרחוק ואמר שמצא את הפתח, שהיה צפונה משם, בכיוון ההפוך לזה שפנה הדא. הדא ירד מהסוללה בריצה ונכנס לטנדר, שנסע אחרי האופנועים.

52 מכונה גם באקאי.

53 סורת השולחן הערוך, פסוק 23. תרגום: אורי רובין. משפט זה נשמע גם בסרטונים אחרים, והוא מופיע גם בכתורת פרסומים שונים מטעם חמאס על המלחמה. המשפט הוא חלק מגרסת הקוראן לפרשת המרגלים שבספר במדבר.

הדא רואה את עצמו עם מצלמת הראש, מחייך ומסמן V עם אצבעותיו.

זמן קצר לאחר מכן הוא התבונן במראת הצד הימנית של הרכב וראה את עצמו עם מצלמת הראש. הוא חייך, סימן V עם אצבעותיו וקרא בהתלהבות: "אללה אכבר".⁵⁴

לאחר נסיעה קצרה פנה הטנדר מערבה בעקבות האופנועים. הדא אמר לחברי חולייתו שהכוח פנה שמאלה, למרות שסוכם שיפנה ימינה. לאחר נסיעה קצרה, בשעה 06:40, חצה הטנדר את המכשול העיקרי בגבול - גדר 'שעון חול' - שגם הוא היה כבר פרוץ.⁵⁵

הכוח של אחמד הדא חוצה את גדר 'שעון חול'.

⁵⁴ מצר"ש רעים 1, ק9547TL, 04:03:43:03TL.

⁵⁵ שם, 04042110TL.

עם החצייה הורה הדא לנהג לעצור. הוא התבונן לכיוון דרום – כנראה לעבר עמוד חשמל וחדר חשמל לצידו – והתלבט בקול האם לפוצץ את המקום. אחד המחבלים ברכב השיב שימשיכו לנסוע, והדא הורה לנהג להמשיך. לאחר זמן-מה אמר אחד היושבים ברכב כי המקום כבר פוצץ.

הטנדר המשיך בנסיעה, והדא צעק לרוכבי האופנוע שיפנו את הדרך כדי שיוכלו לעקוף אותם. במהלך הנסיעה פתח אחד היושבים מאחור בציטוט משפט מהקוראן, והדא הצטרף אליו: "השפע עלינו אורך רוח והצב איתן את רגלינו, ועזור לנו לגבור על האנשים הכופרים".⁵⁶

לאחר מכן התחילו לשיר: "אללה אכבר ולאילה אלחמד" (אלוהים הוא הגדול ביותר, השבח לאל) והדא הצטרף אליהם. הדא צעק מהחלון בהתלהבות: "יידרשו להם [ליהודים] חיים שלמים כדי שיבינו [את מה שקרה]... זוהי הכרעה נחרצת".⁵⁷

כאשר התקרב טנדר המחבלים לקיבוץ עין השלושה, אמר אחד המחבלים לחבריו לפתוח נצרות. הדא עצר אותו, והורה לא לפתוח נצרות עד שיירדו מהרכב. הכוח חלף על פני עין השלושה והמשיך לכיוון כיסופים. זמן קצר לאחר מכן זוהו אנשים במבנה הלולים הישן שמחוץ לקיבוץ. במקום היו עובדים תאילנדים. הדא, שלא זיהה דבר, הצטרף לירי וירה דרך חלון הטנדר. בזמן הזה ירדו חלק מהמחבלים מהרכב.

הדא התקשה מאוד לשלוט בנהג, וזה ירד מהרכב עם שאר המחבלים ונמלט לעבר מסתור סמוך. הדא, שביקש להמשיך בנסיעה ואולי להתקדם ברכב לעבר המטרה, קרא כמה פעמים בלחץ רב: "איפה הנהג?" ולאחר שלא מצא אותו קרא בלחץ לעבר המחבלים שהיו בסביבתו: "מי יודע לנהוג?". כאשר חזר הנהג, נזף בו הדא וצעק עליו שהוא לא הורה לו לרדת מהרכב, ופקד עליו שלא לרדת ללא הוראה ממנו. לאחר מכן הסתובב כוח המחבלים כדי לנסוע לכיוון השני. הדא אמר למחבלים שבטנדר ומחוצה לו: "הרכב הזה הוא עד המוות".

הטנדר נסע לכיוון קיבוץ עין השלושה ועצר מולו. כוח האופנועים נסע לכיוון קיבוץ כיסופים. הדא הצביע על שער ואמר שעליהם לפוצץ אותו עם מטען גדול. אחד המחבלים ברכב אמר לו כי הם חייבים להיצמד למחלקת האופנועים, וביקש מהנהג להמשיך לנסוע אחריהם. מחבל אחר ברכב אמר

⁵⁶ סורת הפרה, פסוק 250.

⁵⁷ מקור הביטוי "הכרעה נחרצת" (על פי תרגום אורי רובין) הוא סורת ההכרעה, פסוק 1.

לנהג לנסוע אחרי הנווט של מחלקת האופנועים. הדא שאל מי הנווט, ונענה. אז הורה הדא לנהג לנסוע אחריו. הדא הביע תסכול רב מכך שלא התאפשר לו לתקוף את הקיבוץ. נראה כי הוא לא הבין היכן הכוח ואמר לנוסעי הטנדר כי הם "הלכו לאיבוד".

המצב נרגע אחרי שמחלקת האופנועים נמצאה. הכוח המשיך בנסיעה אחריה והתחיל לשיר: "אלוהים הוא הגדול ביותר והשבח לאל". הדא אמר לכוח שהוא רוצה לעקוף את מחלקת האופנועים והורה לנהג לעשות כן.

במהלך הנסיעה ליד קיבוץ כיסופים נתקל כוח המחבלים בכוח צה"ל. במהלך ההיתקלות תפסו רוב המחבלים מחסה ולא חתרו למגע. הדא, לעומת זאת, הסתער קדימה בראש כוח קטן של מחבלים. עם תום ההיתקלות וההסתערות מצא הדא את עצמו לבד; שאר הכוח היה במרחק כמה מאות מטרים ממנו. בדרכו חזרה לרכב הוריד את מצלמת הראש וצילם עצמו נושא נאום קצר:

בשם אלוהים הרחמן והרחום, אני, אחמד סופיאן אבראהים הדא, אבו אסלאם, בן 24 שנים ומעט יותר, 24 אביבים, לקחתי מהם כשלל רובה תבור, והרגתי עד כה שניים מהחיילים. אללה אכבר. רוץ אחי, כי אינך בודד בדרך, קדמו לך מי שליבם בער.⁵⁸ ובזה הבוקר, ובזה ההישג, נבקש מאללה הכרעה נחרצת, ונבקש מאללה ניצחון מוחץ, ונבקש מאללה שיקבל אותנו כשאהידים. זוהי חובתנו להקריב למען הגאולה, להביא ניצחון לדתנו, ולנביאנו, ולאל-אקצ'א שלנו ושלוש עליכם.⁵⁹

כשחזר הדא לטנדר, נראה כי היו עליו כמה מחבלים שלא היו בבוקר, וכי מספר מחבלים מהכוח של הדא נעדרו. אחד המחבלים אמר שהטנדר צריך לחזור על עקבותיו. מייד לאחר מכן הסתובב הטנדר ונסע מערבה לכיוון רצועת עזה. הדא פנה לרוכב אופנוע שעבר במקום וביקש שייקח אותו. הרוכב העלה את הדא ומחבל נוסף מהכוח שלו והמשיך בנסיעה. מרגע זה הפסיק הדא, למעשה, לפקד על כוח והיה כאחד המחבלים. בהמשך הוא עבר לרכוב בעצמו על אופנוע. כאשר הגיעו לצומת גמה שהו שם אופנועים רבים, וכנראה גם מפקד המחלקה. הדא שאל אותם למה הם מתעכבים, ולאחר הסתובבות קצרה במקום המשיך יחד עם בן זוגו לאופנוע לכיוון מחנה רעים.

58 המשפט "רוץ אחי, כי אינך בודד בדרך, קדמו לך מי שליבם בער" כתוב בדף הפייסבוק של הדא כמוטו.

59 מצר"ש רעים 1, ק29547, 03:44:27 – 04:34:30 TL.

בדרך למחנה רעים צילם עצמו שוב ואמר: "בשם אללה [...] זוהי הצהרה אל בני האדם: בזאת הכרענו למענך הכרעה נחרצת.⁶⁰ אנו חיילי העילית [הנח'בה]. יש ביכולתנו לשתק את ידי, רגלי ולבבות הציונים [...]".⁶¹

כאשר הגיע למחנה רעים ירד מהאופנוע. בזמן זה התנהל קרב בין המחבלים ובין חיילי צה"ל בשער המחנה. רבים מהמחבלים היו מאחורי מחסות מול המחנה. הדא התקדם לעבר המחנה, נע בין מחסות באזור מגרש החנייה עד שהגיע בסמוך לשער. הוא קרא למחבלים לחפות עליו ולבוא עימו. הוא הסתער לבד על שער המחנה בשעה 07:46, כשעה ועשר דקות לאחר יציאתו למשימת הפשיטה, נורה ונהרג. שעת חייו האחרונה, ומותו, תועדו באמצעות מצלמת גוף-פרו שחבש לראשו.

נראה כי אחמד סופיאן אברהמים הדא היה מפקד בעל מוטיבציה גבוהה ביותר. מקור ההשראה שלו היה, ללא ספק, האסלאם והקוראן שממנו הרבה לצטט. הוא הביע נכונות להילחם ולהקריב את עצמו למען הניצחון ולמען האמונה. הוא חתר למגע באופן עקבי, והסתער באומץ למול האויב ומול האש. יחד עם זאת, רמת הפיקוד שלו הייתה נמוכה; הוא שידר לחץ רב, התקשה לשלוט בכוח שהיה תחת פיקודו ולא הצליח להניע אותם להסתער איתו. שליטתו במשימה הייתה חלקית, ונראה כי לא היה בקיא כלל בציר התנועה אל היעד. הוא ויתר בקלות על אמצעי הניוד שעמד לרשות הכוח שלו, ולא ארגן אותו מחדש להמשך תנועה, ובכך פירק למעשה את הכוח.

סיכום

התקפת הפתע של חמאס ב-7 באוקטובר 2023 הייתה התקפה משולבת של פשיטה צבאית מאורגנת ומתוכננת של הזרוע הצבאית של חמאס ושל ארגונים נוספים שהצטרפו אליה לאחר תחילתה, ופשיטה עממית של מאות רבות של אזרחים שהצטרפו להתקפה. הפשיטה הצבאית והפשיטה העממית תועדו על ידי מבצעהן באמצעות צילומי וידאו ותמונות במצלמות מסוגים שונים.

מאמר זה דן בתיעוד שנעשה על ידי חמאס במהלך הפשיטה הצבאית. בתיעוד שנעשה בפשיטה העממית ובמאפייניו השונים יש לדון בנפרד.

⁶⁰ ציטוט מהקוראן, סורת ההכרעה, פסוק 1. תרגום: אורי רובין.

⁶¹ מצר"ש רעים 1, ק9548, 04:48:15 – 04:58:30TL.

סרטוני הווידאו שצילמו מחבלי הזרוע הצבאית של חמאס ביום זה מהווים מקור מידע יקר ערך, עשיר ומהימן מאוד, שמסייע לחקור את 7 באוקטובר.

רוב החומר שצילמו המחבלים מופיע בסרטוני מצלמת גוף; שאר החומר מופיע במצלמות רכב, מצלמות של טלפונים ניידים – לרבות של אזרחים ישראלים – ומצלמות סטילס. נוסף על כך, קיימות עשרות רבות של מצלמות שהותקנו על ידי גופים ישראלים שונים ואזרחים פרטיים – מצלמות אבטחה, מצלמות רכב ומצלמות ייעודיות על אמצעי לחימה צבאיים.

ניתוח של החומר המצולם בשיטת Frame by Frame חושף את מעשי המחבלים ודבריהם. בסרטונים אפשר לראות את רוב שלבי הלחימה: התארגנות, תנועה אל גדר הגבול, פריצתה, תנועה בשטח ישראל והתקפה על יישובים ועל מחנות צה"ל. הסרטים מראים את מעשי המחבלים – החל מחבלה באמצעי לחימה וציוד צבאי ואזרחי, ביזה והתעללות בגופות, וכלה בחטיפה, רצח אזרחים והרג חיילים בקרב.

הסרטונים מאפשרים לאמוד את סדר הגודל של הכוחות המצולמים, את אמצעי הלחימה שבהם הצטיידו והשימוש בהם, ואת כלי הרכב שבהם נעו. הם מסייעים לפענח את הטכניקות הקרביות, התרגולות, שיטות הפעולה ומערכת הפיקוד והשליטה של המחבלים. כך ניתן גם להעריך את רמת הכשירות והמיומנות שלהם.

הסרטונים חושפים גם את הלך הרוח שבו היו המחבלים; את הרגשתם, את רגעי הפחד והאימה ואת רגעי ההתלהבות והשמחה. דבריהם חושפים את מניעיהם, מקורות ההשראה שלהם ואת תפיסת עולמם של מבצעי התקפת 7 באוקטובר.

חמאס – משיקוליו ולצרכיו – תיעד את מעשיו. הוא הקצה מצלמות רבות וקבע בעלי תפקידים לצורך זה.

במנשר שפרסם חמאס בינואר 2024 תחת הכותרת "זוהי גרסתנו - מדוע מבול אל אקצ'א?"⁶² נכתב:

טענת הכיבוש הישראלי בדבר תקיפת אזרחים ישראלים על ידי גדודי עז – א־דין אל קסאם בהתקפה ב־7 באוקטובר היא הכפשה ושקרים גרידא. מקורות המידע הטוענים זאת הם מקורות

62 זוהי גרסתנו, מדוע מבול אל אקצ'א? (הד'ה רויאתנא..למאד'א טופאן אל אקצ'א?), משרד ההסברה, חמאס, עמ' 8.

ישראלים. אין מקורות עצמאים המאשרים את תקפות טענותיהם...
סרטוני הווידאו שצולמו באותו יום, ועדויות ישראליות שפורסמו
מאוחר יותר, הראו כי לוחמי הקסאם לא תקפו ישראלים [...]"

אולם סרטוני הווידאו שצילמו מחבלי חמאס מראים אחרת. חמאס העמיד
בהם בעצמו ראיות המפריכות את טענותיו.